

Metodika monitoringu druhu

Graphoderus bilineatus (Coleoptera, Dytiscidae)

Spracovateľ metodiky: Mgr. Roman Cséfalvay

Oponent: RNDr. Fedor Čiampor PhD.

1. Rozšírenie a výskyt druhu na Slovensku

Graphoderus bilineatus (DE GEER, 1774) je rozšírený v západnom Palearkte, od Španielska, Francúzska a Britských ostrovov po južnú Škandináviu, východne po západnú Sibír. V Európe južná hranica rozšírenia siaha po Srbsko, Bulharsko, Chorvátsko a Čiernu Horu (NILSSON, 2003). V posledných rokoch je aktuálna otázka znižovania populácie v Európe. Jednou z pravdepodobných príčin je acidifikácia a eutrofizácia vhodných biotopov (Cuppen et al., 2006).

Na Slovensku je jeho výskyt lokálny v nížinách a pahorkatinách, známe sú dokladové exempláre z Podunajska, Malých Karpát a povodia Moravy a Latorice (Roubal 1930, Korbel, 1951, Majzlan, 1997, Cséfalvay, 2001).

2. Biológia druhu a jeho nároky na prostredie

Životný cyklus druhu je s veľkou pravdepodobnosťou univoltínny. Presné údaje o biológii druhu nie sú známe. Imága je možné zistiť vo vodnom prostredí najmä v mesiacoch apríl-jún, kedy prebieha párenie a kladenie vajíčok do stielok vodných rastlín. V letnom období sa vo vodnom prostredí objavujú larvy, kuklenie prebieha na súši a imága sa znova objavujú vo vode v mesiacoch september-október. Presné údaje o hibernácii tak isto nie sú známe, pravdepodobne k nej dochádza tak vo vodnom prostredí, ako aj vo vlhkom substráte neďaleko od vodných plôch, ako bolo pozorované v Holandsku (Koese & Tienstra, 2010). Adulty aj larvy sú dravé, živia sa inými bezstavovcami.

Čo sa týka nárokov druhu na prostredie, jedná sa o limnofilný druh, preferujúci hlbšie, stojaté alebo mierne tečúce vodné plochy permanentného charakteru s hustým vegetačným zárastom, so zachovaným postupným litorálom a relatívne čistou vodou. Rámcové autekologické charakteristiky druhu sú zhrnuté v katalógu vodných bezstavovcov Slovenska (Kodada et al., 2003).

3. Metódy zberu údajov pre realizáciu monitoringu v teréne a ich podrobný opis

Monitoring je navrhovaný v rámci 19 TML vo frekvencii 1x ročne. Táto frekvencia nie je pre spoľahlivé dokladovanie druhu dostačujúca. Nakoľko aktivita imág vo vodnom prostredí spadá počas roka na jarné a jesenné mesiace, navrhujem zdvojnásobiť frekvenciu návštev na každej lokalite tak, aby bola postihnutá jarná aj jesenná aktivita druhu. Druhým dôvodom na zvýšenie počtu návštev je fakt, že tento druh je v jeho biotope ťažké dokladovať a aj na overených lokalitách jeho výskytu na Slovensku je podľa mojich skúseností zistenie viacerých jedincov ojedinelé. Preto za úspešný výsledok budem považovať prezenciu čo len jediného kusu na lokalite. Ďalšie zvýšenie pravdepodobnosti dokladovania druhu na lokalite je možné dosiahnuť použitím živolovných pascí s návnadou. Výhoda tejto metódy spočíva jednak v tom, že jedince sú atrahované počas ich nočnej potravnnej aktivity, a zároveň ich postihuje v prostredí hlbšieho litorálu, kde je zber metódou smýkania pod hladinou málo účinný. Účinnosť tejto metódy a porovnanie s klasickou metódou smýkania pod hladinou je podrobnejšie opísaná v práci Koese & Cuppen (2006).

Navrhujem preto zdvojnásobiť frekvenciu návštev na každej lokalite tak, aby prvá návšteva bola načasovaná v rozmedzí mesiacov apríl-jún a druhá v mesiacoch september-október. Na monitorovanie druhu v teréne navrhujem skombinovať nasledovné dve metódy:

- smýkanie pod vodnou hladinou entomologickou sieťkou s priemerom 30 cm zamerané na plytký litorál. Odbery sa budú sústreďovať na miesta, kde je väčšia pravdepodobnosť výskytu jedincov, v zárase asociovaných rastlinných druhov alebo v „rohoch“ vyznačeného polygónu na lokalite. Substrát bude následne preberaný na brehu na bielej plachte priepustnej pre vodu. Samotné trvanie odberu vzoriek bude závisieť od veľkosti polygónu a individuálne zvolených miest na odber, najviac však 3 hodiny. Zber bude vykonávaný pokiaľ možno za teplého a slnečného počasia, kedy je možné jedince ľahšie získať zo substrátu.
- inštalácia aspoň 10 živolovných pascí s návnadou (dostupné pasce na nástrahové rybky používané v rybárstve) v hlbšom litoráli, kde sa predpokladá väčšia nočná aktivita imág. Pasce s návnadou budú inštalované ďalej od brehu, kde už nebude možné smýkanie, teda v hĺbke asi 1 meter, vo vzdialenosti cca 5m od seba. Táto metóda je účinná hlavne pre väčšie vodné plochy, ako ukazujú Koese & Cuppen (2006). Pasce budú kladené na lokalite popoludní až večer a vyberané nasledujúci deň ráno.

Pre obe metódy nemá význam zakladať TMP. Odberové miesta budú vždy určené individuálne, nakoľko charakter litorálu sa aj v priebehu roka mení (sezónne zmeny vegetácie, posun litorálu v závislosti na výške vodnej hladiny atď.)

Z každej lokality bude v prípade prezencie druhu dokladovaný jeden jedinec. V prípade získania viacerých jedincov nie je potrebné všetky jedince usmrcovať, ďalšie 1-2 jedince budú fixované v alkohole pre prípadnú molekulárnu analýzu. Každá lokalita a prípadné duplicitné jedince budú dokladované fotografiami priamo v teréne. V rámci skupiny vodných chrobákov budú dokladované a určené všetky druhy získané na lokalite.

Z každej lokality bude zaznamenaná hodnota elektrickej vodivosti, teploty a pH vody a prezencia rastlinných druhov uvedených v kap. 5 a 7.2.

4. Potrebné vybavenie pre realizáciu monitoringu

- Živolovné pasce na nástrahové rybky v počte 30ks
- Návnada (používajú sa napr. konzervy pre mačky)
- Entomologická sieťka na zber vodného hmyzu s priemerom 30 cm
- Silónová plachta o rozmeroch 1x1m
- Vysoké rybárske čížmy
- GPS
- Fotoaparát
- Prístroj na meranie elektrickej vodivosti vody, teploty a pH
- Entomologické špendlíky č. 3 (600ks), štítky č. 3 (500ks), štítky č. 6 (100ks)
- Octan etylatý
- Čistý lieh

5. Spôsob zakladania a fixácie TML

TML bude založená ako polygón o veľkosti cca 1 ha. Tvar polygónu bude zohľadňovať čo najviac miest vhodných na odber vzoriek, teda litorálnu zónu vodných plôch s ohľadom na jej možný posun v priebehu roka v závislosti od kolísania vodnej hladiny. Polygón TML bude prednostne obsahovať miesta s výskytom nasledovných druhov vodných rastlín: *Elodea canadensis*, *Hottonia palustris*, *Hydrocharis morsus-ranae*, *Lemna* sp., *Nuphar lutea*, *Nymphaea alba*, *Potamogeton acutifolius*, *Stratiotes aloides* a *Utricularia vulgaris*. Pri zakladaní TML nie je potrebné vykonávať fixovanie v teréne pomocou nijakých predmetov. Každá TML je presne definovaná ako polygón v príslušnej GIS vrstve alebo na základe nameraných hodnôt pomocou GPS prístroja priamo v teréne.

6. Determinačné znaky druhu

Graphoderus bilineatus patrí medzi potápniky strednej veľkosti, jedince dosahujú dĺžku 14-16 mm. Tvar tela je široko oválny, s najširším miestom v posteriórnej tretine tela. Hlava je čierna, pronótum žltohnedé, na prednom a zadnom okraji čierne. Krovky hnedé, na okrajoch bazálnej časti žltohnedé. Brušná strana tela žltohnedá. Epipleury široké. Pazúriky I. páru nôh samcov nemodifikované, omnoho kratšie ako posledný článok chodidiel. Rozšírené chodidlá I. páru samcov s tromi väčšími a asi 30 menšími prichytávacími diskami na ventrálnej strane. Pazúriky II. páru nôh približne rovnakej dĺžky, u samíc anteriórny pazúrik II. páru nôh dosahuje 2/3 dĺžky posteriórneho.

V slovenskej faune sa vyskytujú ďalšie tri druhy rodu *Graphoderus*: *G. austriacus* (STURM), *G. cinereus* (LINNAEUS) a *G. zonatus* (HOPPE), pričom sa často vyskytujú spoločne na jednej lokalite. Základné rozpoznávacíe znaky *G. bilineatus* sú nasledovné:

- Stredová žltohnedá škvrna na pronóte je podstatne hrubšia ako čierne škvrny na prednom a zadnom okraji pronóta, v porovnaní s ostatnými druhmi je najhrubšia. Čierna škvrna pri zadnom okraji pronóta siaha na obidvoch stranách pronóta až po jeho bočné okraje.
- Epipleura kroviek je zreteľne zúžená na úrovni zadného okraja prvého sternitu. U ostatných druhov sa epipleura zužuje postupne od bázy kroviek k ich apexu.
- Tvar tela je zreteľne rozšírený v poslednej tretine, najviac zo spomenutých druhov.

Na spoľahlivú determináciu všetkých druhov žijúcich na území Slovenska slúži literatúra Nilsson & Holmen (1995).

7. Špecifické situácie monitoringu druhu a spôsob ich riešenia

Špecifické situácie monitoringu predpokladám v prípade náhlej zmeny podmienok na lokalite, akou môže byť extrémne kolísanie vodnej hladiny, napr. pri povodniach v inundácii, alebo naopak úplné vyschnutie v jesenných mesiacoch. V takom prípade by mala byť návšteva na lokalite vykonaná najbližší možný termín hneď po tom ako to podmienky dovoľia (v prípade jesenného vyschnutia budú vykonané dve jarné návštevy). Zároveň absencia druhu na lokalite ani náhla zmena vodného režimu by nemala byť jediným dôvodom na zakladanie novej TML (dôvody spomínam aj v kap. 3). Založenie novej TML bude nasledovať až po zvážení všetkých parametrov, teda absencie monitorovaného druhu, asociovaných rastl. druhov, nevyhovujúcej elektrickej vodivosti, eutrofizácie atď.

8. Spôsob spracovania a vyhodnotenia údajov z TML

Parametre, ktoré to budú dovoľovať budú do formulára zaznamenané priamo v teréne (prezencia, počet a pohlavie jedincov, asociované rastlinné druhy, abiotické parametre). Zápis všetkých položiek formulára bude možný až niekoľko dní po vyhodnotení terénnych vzoriek, keď po determinovaní získaného materiálu bude možné urobiť zoznam druhov vyskytujúcich sa na lokalite. Následne bude vyplnený aj elektronický formulár. Negatívne výsledky parametrov el. vodivosti a prítomnosti asociovaných rastlinných druhov budú v prípade absencie druhu na lokalite vyhodnotené tak, že ide o lokalitu kde sa výskyt monitorovaného druhu už nepredpokladá a ak to bude možné, bude navrhnutá nová TML kde sa potvrdí výskyt druhu alebo budú dané ukazovatele priaznivé.

8.1 Odhad kvality populácie druhu

Údaje o populačnej ekológii druhu chýbajú. Preto nie je možný ani hrubý odhad kvality populácie druhu na lokalite a údaje získané monitoringom podľa predstáv ŠOP SR sa nezískajú dáta umožňujúce odhadnúť stav populácie monitorovaného druhu. Nutný by bol komplexný monitoring s podstatne vyššou frekvenciou návštev, ktorá by vedela postihnúť prítomnosť a početnosť lariev III. instaru, ktoré ako jediné z juvenilných štádií je možné identifikovať. Takýto monitoring navrhujem zväziť po uplynutí troch rokov na lokalitách, kde by sa preukázala stála prítomnosť druhu a kde by bolo možné použiť aj odlišné metodiky.

Z uvedených dôvodov navrhujem pre tento monitoring použiť iba kategorizáciu lokalít.

Podobným spôsobom postupovali Cuppen et. al (2006) v práci o rozšírení a habitatoch *G.*

bilineatus na území Holandska. Navrhujem nasledovnú kategorizáciu lokalít:

- lokality s potvrdeným recentným výskytom = je pravdepodobný dobrý stav populácie
- lokality s doloženým výskytom, ktorý sa recentne nepodarilo potvrdiť = nevyhovujúci stav populácie (alebo jednoducho druh nebol odchytený v rámci monitoringu)
- lokality s historickými údajmi o výskyte druhu, ale ich súčasný stav jednoznačne vylučuje výskyt druhu = zlý stav populácie

8.2 Hodnotenie kvality biotopu druhu

Kvalitou biotopu druhu sa v Holandsku zaoberali Sierdsema & Cuppen (2006), ktorí na 73 lokalitách potvrdili 38 pozorovaní druhu, a na základe spojitosti medzi prezenciou imág, fyzikálnych vlastností prostredia a asociovaných rastlinných druhov na lokalite vypracovali určitý model „ideálneho biotopu“ druhu. Na zisťovanie kvality biotopu navrhujeme nasledovný súbor abiotických a biotických parametrov:

- Elektrická konduktivita (vodivosť) vody. Pre výskyt druhu je ideálne rozmedzie 30-70 mS/m.
- prítomnosť tzv. asociovaných rastlinných druhov *Elodea canadensis*, *Hottonia palustris*, *Hydrocharis morsus-ranae*, *Lemna* sp., *Nuphar lutea*, *Nymphaea alba*, *Potamogeton acutifolitus*, *Stratiotes aloides* a *Utricularia vulgaris*.

Kvalitu biotopu navrhujeme hodnotiť takto:

dobrá: konduktivita vody v rozmedzí 30-70 mS/m a prítomnosť 5-10 asociovaných rastlinných druhov

nevyhovujúca: horná hranica konduktivity vody v rozmedzí 71-100 mS/m a prítomnosť 1-4 asociovaných rastlinných druhov

zlá: konduktivita vody prekročí 100 mS/m a na lokalite žiadny asociovaný rastlinný druh

Toto hodnotenie vychádza zo štatistickej analýzy vplyvu spomínaných faktorov na pravdepodobnosť výskytu *G. bilineatus* v Holandsku. Ako biotopy s dobrou kvalitou sú hodnotené

tie, kde pravdepodobnosť výskytu druhu prevyšuje 50%. V podmienkach holandských lokalít sa prezencia druhu v „dobrých“ biotopoch potvrdila na 90%.

8.3 Hodnotenie vyhliadok biotopu na lokalite

V tejto časti formulára budú zahrnuté predpokladané vplyvy, príp. zmeny biotopu z hľadiska výskytu druhu (napr. eutrofizácia, antropogénne vplyvy ako zarybňovanie a pod.).

Ako lokality s dobrou vyhliadkou biotopu budú stanovené tie, na ktorých nebudú pozorované viditeľné zmeny z hľadiska vodného režimu, eutrofizácie a antropogénnych vplyvov (zarybňovanie, likvidácia brehovej zóny napr. vykášaním, bagrovaním, sanačnými prácami v inundácii alebo nadmernou poľnohospodárskou aktivitou v okolí, ktorá predpokladá používanie umelých hnojív a postrekov).

Ako lokality s nevyhovujúcou vyhliadkou biotopu budú stanovené tie, na ktorých sa prejaví aspoň jeden zo spomínaných vplyvov, ktorý bude mať za následok reverzibilnú zmenu biotopu (napr. zásah, ktorý spôsobí náhly pokles vodnej hladiny, prirodzená eutrofizácia, jednorazová likvidácia litorálu atď.).

Ako lokality so zlou vyhliadkou biotopu navrhujem označiť tie, na ktorých sa prejavili vplyvy nezvratného alebo dlhodobého charakteru, napr. masívne zarybňovanie, zmena vodného režimu ktorá je dlhodobá a nezvratná (napr. biotopy v inundácii na ktorých sa zmenil vodný režim výstavbou vodného diela).

8.4 Spôsob prepočtu početnosti a stanovenia veľkosti populácie

Ako je uvedené v kapitole 3, nález väčšieho počtu jedincov na lokalite v rámci jednej návštevy je veľmi málo pravdepodobný. Preto je stanovenie veľkosti populácie čo i len odhadom nemožné. Navyše imága sú pravdepodobne schopné aktívneho letu a akékoľvek údaje o priestorovej aktivite a disperzii v rámci areálu nie sú známe. Minimálnu veľkosť populácie preto navrhujem stanoviť nálezom jedného jedinca na lokalite, maximálnu hodnotu jednoducho nie je možné stanoviť.

10. Vysvetlivky k formuláru:

Kód TML – kód v tvare “TML_XXXX_000”, kde XXXX predstavuje kód druhu (podľa Príloh II, IV a V Smernice o biotopoch), ktorý je predmetom monitorovania na TML, a 000 je poradové číslo TML pre daný druh. Pole je povinné a pri tlačení formulára z prostredia KIMS-u je vyplnené automaticky.

Kód a názov druhu – kód a plný názov uvedený v Prílohách II, IV a V Smernice o biotopoch. Pole je povinné a pri tlačení formulára z prostredia KIMS-u je vyplnené automaticky.

Plocha TML – plocha v metroch štvorcových vyrátaná z GISu. Pole je povinné a pri tlačení formulára z prostredia KIMS-u je vyplnené automaticky.

Meno mapovateľa – meno terénneho mapovateľa danej TML. Pole je povinné. Pri tlačení formulára z prostredia KIMS-u je vyplnené automaticky.

Súradnice stredu TML – súradnice (zemepisná dĺžka x zemepisná šírka) stredu TML vyrátané z GISu v systéme WGS-84 v desatinných stupňoch. Pole je povinné. Pri tlačení formulára z prostredia KIMS-u je vyplnené automaticky.

Dátum – dátum terénneho monitorovania. Pole je povinné.

Názov lokality – ak je známy názov územia, v ktorom sa TML nachádza, tak zapíšeme názov lokality. Pole nie je povinné.

Typ biotopu druhu (Kód podľa Katalógu biotopov, alebo opis): – kód biotopu podľa Katalógu biotopov (STANOVÁ, VALACHOVIČ 2002) alebo jeho opis, ktorý je miestom výskytu a prežívania monitorovaného druhu. Pole je povinné.

Kvalita biotopu druhu na lokalite (v % z celkovej plochy TML) – pre každú z troch kategórií kvality biotopu („dobrá“, „nevyhovujúca“, „zlá“) stanovíme jej percentuálny podiel z celkovej plochy TML. Kvalita sa hodnotí na základe expertného odhadu. Pole je povinné.

Prítomnosť asociovaných rastlinných druhov (áno / nie)
Pre každý z uvedených rastlinných druhov sa napíše „áno“, ak sa druh na lokalite vyskytuje. Pole je povinné.

Elektrická konduktivita (vodivosť) vody (v mS/m) – zapíše sa nameraná hodnota vodivosti vody. Pole nie je povinné.

Súčasné a budúce aktivity ovplyvňujúce TML

Ak sa na lokalite vyskytujú aktivity, alebo vieme o potenciálnych aktivitách ovplyvňujúcich lokalitu, tak tieto údaje sú povinné.

Aktivita na lokalite (kód podľa ŠDP) – zapisujeme kódy aktivít a ohrození uvedených v prílohe 2 tohto dokumentu, ktoré sa aktuálne, alebo potenciálne vyskytujú na ploche TML.

Miera vplyvu Vysoká/Stredná/Nízka – zapíšeme kategóriu miery vplyvu danej aktivity na TML

% plochy – percento plochy, ktoré je pod súčasným prípadne budúcim vplyvom danej aktivity

±Vplyv / ±Budúci vplyv – Kategóriu „Vplyv“ (skratka „V“) zaznačíme vtedy, keď daná aktivita aktuálne ovplyvňuje TML. Ak sa jedná o negatívny vplyv, označíme to znamienkom mínus („-V“). V prípade, že ide o pozitívny vplyv, označíme ho znamienkom plus („+V“). Ak máme vedomosti o aktivitách, ktoré v budúcnosti môžu vplývať na TML, tak pre tieto aktivity zapíšeme kategóriu „Budúci vplyv“ (skratka „B“). Podobne „+B“ pre pozitívne potenciálne vplyvy a „-B“ pre negatívne.

Vyhliadky biotopu druhu do budúcnosti na lokalite (v % z celkovej plochy TML) – pre každú z troch kategórií stavov vyhliadok do budúcnosti pre biotop monitorovaného druhu („dobré“, „nevyhovujúce“, „zlé“) stanovíme ich percentuálny podiel z celkovej plochy biotopu.

Pole je povinné.

Kategorizácia lokality – pre jednu z uvedených kategórií sa zapíše „áno“

Počasia – uvádzame jednu alebo viac kategórií počasia počas pobytu na TML: slnečno, polojasno, polooblačno, oblačno, mrholenie, dážď.

Pole je povinné.

Názov súboru fotky – názov súboru s fotografiou lokality uloženého vo fotoaparáte pre ľahšiu identifikáciu konkrétneho obrázka pri jeho nahrávaní do KIMS

Pole je povinné.

Súradnice fotky (long./lat.) – GPS súradnice identifikujúce miesto, kde bola robená fotografia TML, zaznamenané v systéme WGS-84 v desatinných stupňoch.

Pole je povinné.

Text k fotke – Text bližšie opisujúci fotku.

Pole nie je povinné.

Iné fotografie v rámci TML

Priestor pre evidovanie ďalších relevantných fotografií z TML (napríklad fotografie druhu)

Názov súboru fotky – názov súboru fotografie uloženého vo fotoaparáte pre ľahšiu identifikáciu konkrétneho obrázka pri jeho nahrávaní do KIMS

Objekt fotenia – heslovitý opis objektu fotenia

Poznámka – priestor pre ďalšie relevantné doplňujúce informácie

Pole nie je povinné.

Zoznam taxónov, ich početnosti a charakteristiky nálezov

Pre každú TML je potrebné zapísať názvy taxónov druhov identifikovaných pri zbere dát patriacich do rovnakej skupiny ako monitorovaný druh.

Názov taxónu – platný názov taxónu – pole je povinné

Početnosť v TML – početnosť taxónu k celej TML, vyjadrená počtom jedincov, prípadne plochou (podľa metodiky) – pole je povinné

Spôsob zberu – v zmysle metodiky monitoringu pre daný druh

Charakteristika – charakteristika nálezu druhu, ktorú vyberieme zo Zoznamu charakteristík nálezov zoologických druhov podľa ISTB (Príloha 3) – pole je povinné pre zoologické nálezy

Príloha 1. Zoznam použitých skratiek

Abnd – abundancia (pokryvnosť)

GPS - Global Positioning System - Globálny systém určenia polohy

KIMS – Komplexný informačný a monitorovací systém

long. – longitude – zemepisná dĺžka – x-ová súradnica

lat. – latitude – zemepisná šírka – y-ová súradnica

ŠDF – Štandardný dátový formulár území sústavy Natura 2000

TML – trvalá monitorovacia lokalita

TMP – trvalá monitorovacia plocha

WGS-84 - World Geodetic System 1984 - geodetický štandard súradnicového systému

Príloha 2. Zoznam aktivít a ohrození

A	poľnohospodárstvo	B02.01.02	výsadba po rube - nepôvodné druhy
A01	pestovanie	B02.02	holorub
A02	zmena v spôsoboch obhospodarovania	B02.03	odstránenie porastu
A02.01	intenzifikácia poľnohospodárstva	B02.04	odstránenie sušiny
A02.02	zmena plodiny	B02.05	neintenzívne
A02.03	premena travinnej vegetácie na ornú pôdu	B02.06	stenčovanie vrstvy lesa
A03	kosenie	B03	využitie bez výsadby
A03.01	intenzívne kosenie alebo intenzifikácia	B04	používanie pesticídov, hormónov a chemikálií v lesníctve
A03.02	neintenzívne kosenie	B05	používanie hnojív
A03.03	opustenie pôdy / nedostatok kosenia	B06	pasenie v lese
A04	pasenie	B07	lesnícke aktivity nešpecifikované vyššie
A04.01	intenzívne pasenie	C	baníctvo, ťažba materiálu, výroba energie
A04.01.01	intenzívne pasenie - hovädzí dobytok	C01	baníctvo a lomy
A04.01.02	intenzívne pasenie - ovce	C01.01	ťažba piesku a štrku
A04.01.03	intenzívne pasenie - kone	C01.01.01	lomy
A04.01.04	intenzívne pasenie - kozy	C01.01.02	odstraňovanie plážových sedimentov
A04.01.05	intenzívne pasenie - zmiešaný dobytok	C01.02	ťažba hliny a ílu
A04.02	neintenzívne pasenie	C01.03	ťažba rašeliny
A04.02.01	neintenzívne pasenie - hovädzí dobytok	C01.03.01	ručná ťažba rašeliny
A04.02.02	neintenzívne pasenie - ovce	C01.03.02	mechanické odstraňovanie rašeliny
A04.02.03	neintenzívne pasenie - kone	C01.04	bane
A04.02.04	neintenzívne pasenie - kozy	C01.04.01	povrchové bane
A04.02.05	neintenzívne pasenie - zmiešaný dobytok	C01.04.02	podzemné bane
A04.03	opustenie pasenia, nedostačné pasenie	C01.05	práce so soľou
A05	chov dobytky (bez pasenia)	C01.06	geotechnický prieskum
A05.01	chov zvierat	C01.07	baníctvo a ťažba nešpecifikované vyššie
A05.02	kŕmenie zvierat	C02	ťažba ropy, alebo plynu
A05.03	nedostatok chovu dobytky	C02.01	prieskumné vrty
A06.01	jednoročné plodiny pre produkciu potravy	C02.02	výrobné vrty
A06.01.01	intenzívne jednoročné plodiny pre produkciu potravy / intenzifikácia	C02.05	vrtná loď
A06.01.02	neintenzívne jednoročné plodiny pre produkciu potravy	C03	využívanie obnoviteľných zdrojov energie
A06.03	produkcia bioplynu	C03.01	výroba geotermálnej energie
A06.04	zrušenie pestovania plodín	C03.02	výroba solárnej energie
A07	používanie pesticídov, hormónov a chemikálií	C03.03	výroba veternej energie
A08	hnojenie	C03.04	prívovná energia
A09	zavlažovanie	D	doprava a komunikácie
A10	zmena štruktúry poľnohospodárskej pôdy	D01	dopravné siete
A10.01	odstránenie živých polotov, krovín a mladiny	D01.01	chodníky, poľné cesty, cyklotrasy
A10.02	odstránenie kamenných stien a násypov	D01.02	cesty, rýchlostné komunikácie
A11	poľnohospodárske aktivity nešpecifikované vyššie	D01.03	parkovacie miesta
B	lesníctvo	D01.04	železnice
B01	výsadba stromov	D01.05	most, viadukt
B01.01	výsadba stromov - pôvodné druhy	D01.06	tunel
B01.02	výsadba stromov - nepôvodné druhy	D02	úžitkové vedenia
B02	manažment lesa	D02.01	elektrické a telefónne vedenie
B02.01	výsadba po rube	D02.01.01	visuté elektrické a telefónne vedenie
B02.01.01	výsadba po rube - pôvodné druhy	D02.01.02	pozemné elektrické a telefónne vedenie
		D02.02	potrubia
		D02.03	komunikačné stožiare a antény
		D02.09	iný spôsob transportu energie
		D03	lodné cesty, prístavy, prístavné stavby
		D03.01	prístavy
		D03.01.01	kížačky
		D03.01.02	turistické prístavy alebo rekreačné miesta

D03.01.03	rybárske prístavy	F03.02.09	iné formy odchyту fauny
D03.01.04	priemyselné prístavy	F04	zber, odstraňovanie rastlín, všeobecne
D03.02	lodné cesty	F04.01	drancovanie floristických lokalít
D03.02.01	cesty nákladnej lodnej dopravy	F04.02	zber (huby, lišajníky, ostružiny, atď.)
D03.02.02	lodné trajekty (vysokorychlostné)	F04.02.02	ručný zber
D03.03	prístavné stavby	F05	ilegálny zber / odchyt morskej fauny
D04	letiská, letecké cesty	F05.01	dynamit
D04.01	letisko	F05.02	zber mušlí
D04.02	aerodrom, heliport	F05.03	jedy
D04.03	letecké cesty	F05.04	pytliactvo
D05	vylepšený prístup na lokalitu	F05.05	streľba
D06	iné spôsoby dopravy	F05.06	odber pre účely zberu
E	organizácia, sídla a rozvoj	F05.07	iné
E01	organizované územia a ľudské sídla	F06	poľovníctvo, rybárstvo alebo zber nešpecifikovaný vyššie
E01.01	súvislá urbanizácia	F06.01	poľovná zver / chovná vtáčia stanica
E01.02	nesúvislá urbanizácia	G	ľudské vplyvy
E01.03	rozptýlené osídlenie	G01	outdoorové, športové a rekreačné aktivity
E01.04	iné typy osídlenia	G01.01	potápanie
E02	priemyselné a obchodné plochy	G01.01.01	motorizované potápanie
E02.01	továrne	G01.01.02	bezmotorizované potápanie
E02.02	sklady	G01.02	pešia turistika, jazdectvo a bezmotorové zariadenia
E02.03	iné priemyselné/obchodné plochy	G01.03	motorizované zariadenia
E03	vypúšťanie znečisťujúcich látok	G01.03.01	pravidelné motorizované riadenie
E03.01	nakladanie s komunálnym odpadom	G01.03.02	off-road motorizované riadenie
E03.02	nakladanie s priemyselným odpadom	G01.04	alpinizmus, skalolezectvo, jaskyniarstvo
E03.03	nakladanie s inertnými materiálmi	G01.04.01	alpinizmus a skalolezectvo
E03.04	iné vypúšťanie znečisťujúcich látok	G01.04.02	jaskyniarstvo
E04	stavby, budovy v krajine	G01.04.03	rekreačné návštevy jaskýň
E04.01	poľnohospodárske stavby	G01.05	lietanie, paragliding, lietanie balónov
E04.02	vojenské stavby	G01.06	lyžovanie, skialpinizmus
E05	skladovanie materiálov	G01.07	šnorchlovanie
E06	iné aktivity spojené s urbanizáciou a priemyslom	G01.08	iné outdoorové a rekreačné aktivity
E06.01	demolicie budov a stavieb	G02	športové a rekreačné štruktúry
E06.02	rekonštrukcia, obnova budov	G02.01	golfové ihrisko
F	využívanie biologických zdrojov iných ako poľnohospodárstvo a lesníctvo	G02.02	lyžiarske stredisko
F01	morský a sladkovodný chov rýb	G02.03	štadión
F01.01	intenzívny chov rýb	G02.04	okruh
F02.01	profesionálny pasívny rybolov	G02.05	jazdiareň
F02.01.01	rybolov na mieste	G02.06	zábavný park
F02.01.02	rybolov so sieťami	G02.07	ihrisko
F02.02	profesionálny aktívny rybolov	G02.08	kemping
F02.02.02	rybolov s vlečnými sieťami	G02.09	pozorovanie prírody
F02.03	rekreačný rybolov	G02.10	iné športovné / rekreačné zariadenia
F03	poľovníctvo a odchyt divej zveri (suchozemskej)	G03	informačné centrá
F03.01	poľovníctvo	G04	vojenské využitie
F03.01.01	škody spôsobené poľovnou zverou	G04.01	vojenská aktivita
F03.02	odchyt, odstránenie fauny (suchozemskej)	G04.02	zrušenie využívania na vojenské účely
F03.02.01	zber (hmyz, plazy, obojživelníky)	G05	iné ľudské vplyvy
F03.02.02	vyberanie hniezd	G05.01	zošľapávanie, nadmerné využívanie pobrežná abrázia, mechanické porušovanie morského dna
F03.02.03	kladenie pascí, otrávených návnad, pytliactvo	G05.02	
F03.02.04	kontrola predátormi		
F03.02.05	náhodný odchyt		

G05.04	vandalizmus	H03.01	ropné škvrny v mori
G05.05	intenzívne upratovanie verejných pláží / čistenie pláží	H03.02	únik toxických chemikálií z látok uskadnených v mori
G05.06	ostraňovanie stromov lemujúcich cesty z bezpečnostných dôvodov	H03.02.01	nesyntetická zložka znečistenia
G05.07	chýbanie nesprávne nastavených opatrení ochrany prírody	H03.02.02	syntetická zložka znečistenia
G05.08	zatvorenie jaskáň a galérií	H03.02.03	radioaktívne znečistenie
G05.09	oplotenie	H03.02.04	vplyv iných látok (napr. kvapalných, plynných)
G05.10	zvýšené prehustenie lietadiel	H03.03	morské makro-znečistenie (napr. plastové tašky)
G05.11	smrť alebo zranenie spôsobené zrážkou	H04	znečistenie ovzdušia
H	znečistenie	H04.01	kyslý dážď
H01	znečistenie povrchových vôd	H04.02	vplyv nitrátov
H01.01	znečistenie povrchových vôd priemyselnými podnikmi	H04.03	iné znečistenie ovzdušia
H01.02	znečistenie povrchových vôd zvýšeným prietokom	H05	znečistenie pôdy a pevný odpad
H01.03	iné bodové znečistenie povrchových vôd	H05.01	odpadky a pevný odpad
H01.04	rozptýlené znečistenie povrchových vôd spôsobené urbanizáciou	H06	prírastok energie
H01.05	rozptýlené znečistenie povrchových vôd spôsobené poľnohospodárstvom a lesníckymi aktivitami	H06.01	hluková záťaž
H01.06	rozptýlené znečistenie povrchových vôd spôsobené dopravou a infraštruktúrou, ktorá nie je napojená na kanalizáciu	H06.01.01	podový zdroj, alebo nepravidelná hluková záťaž
H01.07	rozptýlené znečistenie povrchových vôd spôsobené opustenými priemyselnými lokalitami	H06.01.02	rozptýlená alebo pravidelná hluková záťaž
H01.08	rozptýlené znečistenie povrchových vôd spôsobené komunálnym odpadom a odpadovými vodami	H06.02	svetelné znečistenie
H01.09	rozptýlené znečistenie povrchových vôd spôsobené inými vplyvmi	H06.03	oteplovanie vodných telies
H02	znečistenie podzemných vôd (bodové a rozptýlené zdroje)	H06.04	elektromagnetické zmeny
H02.01	znečistenie podzemných vôd spôsobené únikmi z kontaminovaných lokalít	H06.05	seizmické výbuchy
H02.02	znečistenie podzemných vôd spôsobené únikmi zo skládky	H07	iné formy znečistenia
H02.03	znečistenie podzemných vôd súvisiace s infraštruktúrou ropného priemyslu	I	invazívne alebo inak problematické druhy
H02.04	znečistenie podzemných vôd spôsobené únikom vody z baníctva	I01	druhovú invázie
H02.06	rozptýlené znečistenie podzemných vôd spôsobené poľnohospodárstvom a lesníckymi aktivitami	I02	problémové pôvodné druhy
H02.07	rozptýlené znečistenie podzemných vôd spôsobené	I03	zavedenie genetického materiálu, GMO
H02.08	rozptýlené znečistenie spôsobené urbanizmom	I03.01	genetické znečistenie (fauna)
H03	znečistenie morskej vody	I03.02	genetické znečistenie (flóra)
		J	prirodzené zmeny systému
		J01	požiar a potlačenie požiaru
		J01.01	vyhorenie
		J01.02	potlačenie prírodných požiarov
		J01.03	nedostatok požiarov
		J02	iné človekom vyvolané zmeny v hydrologických podmienkach
		J02.01	zazemňovanie, rekultivácie a vysušovanie, všeobecne
		J02.01.01	poldre
		J02.01.02	rekultivácie mokradí
		J02.01.03	zasypanie priekop, kanálov, jazierok, rybníkov, atď.
		J02.01.04	rekultivácia baní
		J02.02	odstraňovanie sedimentov
		J02.02.01	bagrovanie / odstránenie riečnych sedimentov
		J02.02.02	pobrečné bagrovanie
		J02.03	budovanie kanálov
		J02.03.02	budovanie kanálov
		J02.04	zmeny spôsobené záplavami
		J02.04.01	záplavy

J02.04.02	nedostatok záplav	K03.04	predátorstvo
J02.05	zmeny vo vodných tokoch, všeobecne	K03.05	antagonizmus podnietený rozvojom druhov
J02.05.01	modifikácie vo vodných prietokoch	K03.06	antagonizmus s domácimi zvieratami
J02.05.02	modifikácie v štruktúre vodných tokov	K03.07	iné formy nedzidruhovej súťaživosti medzidruhové vzťahy (flóra)
J02.05.03	modifikácie v stojatých vodách	K04	súťaživosť (flóra)
J02.05.04	zásobárne vody	K04.01	parazitizmus (flóra)
J02.05.05	malé vodné elektrárne	K04.02	začiatok choroby (mikrobiálne patogénne látky)
J02.11	smetiská, skladovanie vybagrovaných usadenín	K04.03	škody spôsobené hlodavcami (vrátane poľovnej zveri)
J02.12	hrádze, upravené brehy všeobecne	K04.05	iné formy alebo kombinácie foriem medzidruhovej súťaživosti (flóra)
J02.12.02	hrádze a zábrany proti povodniam vo vnútrozemských vodných systémoch	K06	prírodné katastrofy
J02.14	zmenená kvalita vody spôsobená antropogénnymi zmenami salinity	L	sopečná aktivita
J02.15	iné zmeny hydraulických podmienok spôsobené človekom	L01	prílivoá vlna, tsunami
J03	iné zmeny ekosystému	L02	zemetrasenie
J03.02.01	znižovanie možnosti migrácie / migračné bariéry	L03	lavína
J03.02.02	znižovanie rozptylu	L04	zosuvy pôdy
J03.02.03	znižovanie genetickej výmeny	L05	podzemné zosuvy
J03.03	znižovanie, nedostatok v prevencii proti erózii	L06	búrky
J03.04	aplikácia výskumu spôsobujúceho poškodzovanie	L07	záplavy (prírodné procesy)
K	prírodné biotické a abiotické procesy (okrem katastrof)	L08	prírodný požiar
K01	abiotické (pomalé) prírodné procesy	L09	iné prírodné katastrofy
K01.01	erózia	L10	klimatická zmena
K01.02	zazemňovanie	M	zmeny abiotických podmienok
K01.03	vysušovanie	M01	zmena teploty (napr. vzostup teploty a extrémny)
K01.04	zavodňovanie	M01.01	suchá a nedostatok zrážok
K01.05	zasoľovanie pôdy	M01.02	záplavy a vzostup zrážok
K02	biologické procesy	M01.03	zmeny pH
K02.01	sukcesia	M01.04	smeny prúdenia (sladkovodné, prílivoé, oceánske)
K02.02	akumulácia organického materiálu	M01.05	zmeny vlnenia
K02.03	eutrofizácia (prírodzená)	M01.06	zmeny hladiny mora
K02.04	acidifikácia (prírodzená)	M01.07	zmeny biotických podmienok
K03	medzidruhové vzťahy (fauna)	M02	zmena biotopu
K03.01	súťaživosť (fauna)	M02.01	desynchronizácia procesov
K03.02	parazitizmus (fauna)	M02.02	vyhynutie druhov
K03.03	začiatok choroby (mikrobiálne patogénne látky)	M02.03	migrácia druhov
		M02.04	neznáme ohrozenia
		U	žiadne ohrozenia
		X	ohrozenia z územia mimo EÚ
		XE	ohrozenia z územia mimo členského štátu
		XO	

Príloha 3. Zoznam charakteristík nálezov

IMAGO – imágo, dospelý jedinec – Posledné štádium vývoja.

JUVENIL – nedospelý jedinec – Nedospelý jedinec, nezapojený do reprodukcie - pozrite tiež kategórie LARVA, NYMFA, SUBAD (nepoužívajte pre vtáky).

LARVA – larválne štádium – Juvenilné, postembryonálne štádium hmyzu (dokonalá premena), vôbec sa nepodobá imágu (napr. chrobáky, motýle). Používa sa aj pre stavovce (žubrienky žiab, larvy mlokov).

NEGAT - negatívny výsledok cielenej kontroly – Negatívny výsledok kontroly výskytu daného druhu. V tomto prípade počet uveďte 0 (nula).

ODCHYT – chytenie živého alebo usmrteného jedinca – Odchyt živého alebo usmrteného jedinca pomocou rôznych odchytočných zariadení.

PARENIE – párenie – Pozorovanie párenia (pre vtáky použite kategóriu C5).

PRESEV – presev – Jedinca získané presevom (napr. hrabanky, skalnej sutiny).

SAMEC – dospelý jedinec samčieho pohlavia

SAMICA – dospelý jedinec samičieho pohlavia

SKELET TRUS – skelet v truse – Určenie druhu z kostrových zvyškov, alebo zvyškov pevných častí tela (krovky, kopytá a pod.) zo zvyškov v truse.

SKELET VYVRZOK – skelet vo vývržku – Určenie druhu z kostrových zvyškov, alebo zvyškov pevných častí tela (krovky, kopytá a pod.) z vývržkov vtákov, najčastejšie sov.

UHYN – uhynutý jedinec – Nález uhynutého jedinca, čerstvého alebo v štádiu rozkladu sprevádzaného zápachom (! nemusí pochádzať priamo z miesta nálezov, napr. transport vodou).